

INTELIGENȚA SOCIALĂ – O ALTFEL DE INTELIGENȚĂ?

Cercetătorii în domeniu s-au întrebat dacă inteligența de tip social este un concept distinct de alte concepte înrudite, cum ar fi inteligența de tip academic, și s-au bazat pe anumite dificultăți în definirea acestuia. Unele definiții fac referire primordial la componenta cognitivă prin abilitatea de a-i înțelege pe ceilalți. Alte definiții pun accent pe latura comportamentală, cum ar fi capacitatea de a interacționa eficient cu cei din jur. Iar altele se bazează pe un fundament psihometric și definesc inteligența socială ca abilitate de a rezolva cu succes teste referitoare la aptitudini sociale.

Se consideră că inteligența socială este diferită de inteligența academică și această diferență se poate observa cu ușurință în viața de zi cu zi a oamenilor. Unii oameni care au succes în rezolvarea problemelor academice pot avea dificultăți în rezolvarea situațiilor de natură socială. De asemenea ei pot întâmpina greutăți în înțelegerea cu ceilalți, în timp ce alte persoane care nu excelează din punct de vedere al inteligenței academice, pot relaționa eficient și răspund corespunzător în contexte sociale. Inteligența socială include în mod evident cunoașterea socială și interacțiunea socială.

Din cercetările specialiștilor s-au conturat șase abilități cognitive raportate la comportamentul social al indivizilor, prezentate de J. Kihlstrom și N. Cantor:

1. Capacitatea de a identifica stările mentale ale indivizilor;
2. Capacitatea de grupare a stărilor mentale identificate la alte persoane pe baza similarității;
3. Capacitatea de a interpreta conexiunile semnificative ale actelor comportamentale;
4. Capacitatea de a analiza succesiunile comportamentelor sociale;
5. Capacitatea de a fi flexibil în interpretarea schimbărilor în cadrul comportamentului social;
6. Capacitatea de a prevedea ce se poate întâmpla într-o situație persoanlă.

K. Albrecht afirmă următoarele: ”Eu consider cele șase dimensiuni principale ale inteligenței: abstractă, socială, practică, emoțională, apreciativă, kinestezică, ca fiind asemenea celor șase fețe ale unui cub. Fiecare prezintă o fațetă diferită a sumei de competențe. Putem să le luăm în mod separat din motive de dezbatere și analiză, dar adevărul este că ele sunt strâns legate.”

De-a lungul anilor numeroase studii au dezbătut problema inteligenței de tip social și s-a constatat importanța din ce în ce mai mare acordată de cercetători problemelor care implică factori sociali și care influențează persoanlitatea umană. O parte a condiției umane face referire la capacitatea unei persoane de a se cunoaște pe sine însuși, dar și pe ceilalți, de a se înțelege și colabora cu cei din jurul său, de a se angaja în interacțiuni sociale pozitive. Inteligența socială

include conștientizarea situațiilor și dinamica socială care le guvernează, dar și cunoașterea stilurilor și strategiilor de interacțiune care pot ajuta o persoană să își atingă obiectivele urmărite atât în relația intraindividuală, cât și în cea interindividuală. Inteligența socială implică în mod deosebit conștientizarea stărilor interioare și a propriilor percepții și modalități de reacție vis-à-vis de contextul social.

EDUCATIE SI INTELIGENTA SOCIALA

Termenul de inteligență socială vizează capacitatea sau abilitatea omului de a realiza interacțiuni speciale, cu caracter adaptativ, în conformitate cu cerințele și provocările vieții de zi cu zi. Diversitatea de manifestare a capacității de interacțiune socială presupune abilitatea de a cunoaște, stabili și dezvolta relații interumane. În esență a parafraza o celebră paradigmă din domeniul științei manageriale, modelul nevoilor ERD, respectiv cele trei categorii principale de nevoi general umane.

Prima categorie este reprezentată de nevoile fundamentale, existențiale, o componentă a vieții de zi cu zi pentru fiecare individ. O a doua categorie este reprezentată de nevoile sociale, dezvoltate prin experiența parcursului vieții fiecărui om și a treia categorie este identificată prin nevoile de dezvoltare. Pentru această ultimă categorie de nevoi, vocația individuală și cerințele acțiunii umane sunt definitorii.

În planul educației copiilor și tinerilor avem în vedere conceptul de reușită școlară, aplicabil și în mediile universitare. Acest concept presupune o multitudine de factori cu grad ridicat de complexitate: biologici, sociali, psihologici, etc. Inteligența socială reprezintă capacitatea de adaptare și integrare a elevului, element important în configurația școlară dobândită. Importanța cunoașterii gradului de performanță școlară rezidă în modalitatea prin care elevii reușesc să se impună sau să se facă remarcați în procesul de formare educațională.

Există elevi a căror nivel de pregătire școlară este puternic corelat cu aptitudinile proprii acestora, după cum există elevi care au un potențial aptitudinal înalt, dar rezultatele școlare obținute nu sunt concludente în raport cu valoarea nativă existentă. În aceste condiții, succesul sau insuccesul școlar depind de o variabilitate de factori de natură motivațională sau socială. De asemenea, efortul școlar contribuie la succesul educațional al viitorului adult. Reprezentativitatea evaluării potențialului unui copil sau tânăr este necesară în condițiile identificării traiectoriei de perspectivă a acestuia, în conformitate cu cerințele și exigențele de context socioeconomic dintr-o societate. A vorbi despre capacitatea de adaptabilitate dezvoltată prin educație și metodologie pedagogică reflectă noua paradigmă din sistemul de învățământ contemporan.

Abilitatea socială, capacitatea de a relaționa și empatiza este pentru un elev o constantă în formarea sa ca viitor adult. În aceeași ordine de idei, un elev care a dezvoltat capacități de interacțiune socială cu mediul școlar și nu numai este un viitor adult câștigat în ceea ce definim

integrare socială normală în viață. Inteligența socială, capacitatea de a empatiza cu mediul de interacțiune presupune un sistem de schimburi și interacțiuni complexe. Avem în vedere, două componente fundamentale. Prima, vizează adaptarea la necesitățile vieții școlare, o cerință importantă pentru sistemele educaționale ale timpurilor noastre. A doua componentă vizează calitatea dezvoltării personalității. Desigur, putem considera că o bună dezvoltare a personalității individuale este o premisă necesară de integrare socioprofesională în viitor.

Un rol important în dezvoltarea inteligenței sociale revine psihologului școlar. Acesta poate să estimeze în baza evaluărilor profesionale specifice capacitatea și nivelul la care se află un elev analizat. În acest sens se va ține seama de rezultatele obținute prin evaluare pentru a fi mai bine înțeles potențialul general și special dezvoltat de elev până la acel moment, capacitatea de ordonare și direcționare a acestuia în activitatea școlară și viața curentă. Una din deficiențele sistemului de învățământ românesc privește lipsa de interes pentru acest tip de evaluări și, de asemenea este vizată activitatea psihologilor școlari ale căror atribuții sunt circumscrise în acest sens.

Într-o altă ordine de idei, direcționarea accentului în sistemul românesc de învățământ prin formule de natură educaționale tradiționale de evaluare sticto senso pe baza notelor sau activității școlare a elevului este o variantă discutabilă în condițiile în care o astfel de evaluare este reprezentativă doar parțial în ceea ce privește potențialul elevului analizat. Evaluarea elevului trebuie să pornească de la metode complexe existente în educația contemporană, capabilitatea evidențierii potențialului existent, precum și vocația specifică a fiecărui copil sau tânăr este o condiție a unei reformări profunde și vizibile a sistemului de învățământ național.

În esență, aplicarea de proiecte și programe pentru dezvoltarea inteligenței sociale a elevilor reprezintă o necesitate în condițiile tendințelor din educația contemporană și este concludentă în raport cu adaptarea sistemului de învățământ național la regulile și valorile specifice europene.

PROCESELE COGNITIVE ȘI INTELIGENȚA SOCIALĂ

La începutul anilor '30, anumiți cercetători reprezentativi în domeniu au ajuns la concluzia că inteligența este de origine socială. Lucrările școlii geneveze privesc interacțiunea socială ca un loc privilegiat al dezvoltării cognitive a copilului. Doise și Mugny pornesc de la ideea conform căreia evoluția cunoștințelor are loc în situații sociale bine stabilite. Ei au conceput experimente cu subiecți de 7-8 ani și 9-10 ani, pentru a arăta că o situație de

interacțiune socială, în stadiul de învățare a unei noi noțiuni, prezintă avantaje cognitive de necontestat. În acest sens se realizează experimente privind jocul de cooperare și coordonarea acțiunilor interdependente. Cercetările realizate i-a determinat pe autori să explice mecanismele prin intermediul cărora interacțiunea socială provoacă o depășire a capacităților cognitive individuale. În acest sens s-au făcut experimente solicitând numeroase câmpuri operatorii: conservarea lungimilor, a cantităților de lichid, a numărului, a transformărilor spațiale, evidențiind ideea de conflict de centrare ca fază de elaborare cognitivă.

Experimentele școlii geneveze pledează pentru dezvoltarea socială a inteligenței, mai ales prin prezența pozitivă a conflictului socio-cognitiv, conflict care duce la restructurări cognitive. Dificultatea ce trebuie rezolvată nu este numai cognitivă, ci și socială, traducându-se în două planuri:

- interindividual prin divergența răspunsurilor între subiecți.
- intraindividual, atunci când un răspuns concurent provoacă îndoiala subiectului asupra propriului său răspuns.

REPREZENTĂRI SOCIALE ALE INTELIGENȚEI IDENTIFICATE PRIN CERCETAREA EMPIRICĂ

Reprezentări sociale cu privire la inteligență

Problematika reprezentării sociale cu privire la inteligență a fost evidențiată în cadrul anchetei sociologice prin aplicarea unui chestionar anonim studenților din Universitatea de Vest din Timișoara. Obiectivul general a vizat determinarea modului de percepere a inteligenței ca ansamblu, ca o rezultată a factorilor biologici, psihologici, socio-culturali, prin:

O1. Identificarea celor mai valorizate conștienturi sociale ale inteligenței. Datorită profilului explorativ al cercetării chestionarul a fost elaborat pe baza următoarelor obiective:

O1.1. Determinarea reprezentărilor asupra inteligenței la nivelul diferitelor categorii sociale de studenți.

O1.2. Ierarhizarea valorică a reprezentărilor asupra inteligenței la nivelul diferitelor categorii sociale de studenți.

Pe parcursul studiului și apoi a analizei statistice primare, integrate în demersul interpretativ, s-a urmărit răspunsul la următoarele interogații:

II.1. Cum sunt valorificate conținuturile sociale ale inteligenței din perspectiva populației masculine? Care este locul inteligenței în ierarhizarea unor attribute-valori?

II.2. Cum sunt valorificate conținuturile sociale ale inteligenței din perspectiva populației feminine? Care este locul inteligenței în ierarhizarea unor attribute-valori?

Această structură de interogații s-a formulat și în legătură cu alte categorii de studenți: urban - rural, profil exact - profil umanist. Astfel după prelucrarea și analiza statistică am obținut un set de reprezentări de factură socială asupra inteligenței din perspectiva diferitelor categorii investigate și o distribuție ierarhică a unor atribute-valori, pe baza valorizării înregistrate la nivelul categoriilor abordate.

O primă secvență a instrumentului de lucru a vizat locul și valorizarea conceptului de inteligență în raport cu alte atribute-valori date. Indiferent de categoria cărei îi aparțin, studenții au plasat inteligența pe primul loc cu cea mai mare pondere (14,95%), indicând faptul că studenții ca viitori intelectuali în diferite domenii au conștientizat înalta responsabilitate ce trebuie să și-o asume pe mai departe, precum și cerințele de rol esențiale, ce le presupune statutul de student.

Ocuparea rangului 2 de atributul voință (13,53%) cu o apropiere semnificativă de rangul 1 (inteligența) pe toate cele trei categorii poate releva tendința tinerilor de internalitate. Este de remarcat faptul că în timp ce recunosc că reușita în drumul ales este influențată în mare măsură de puterea de a învinge obstacolele prin voință, studenții acordă o importanță redusă influențelor externe asupra reușitei în viață, plasând atributul noroc pe penultimul loc. Reușita în viață este asigurată în opinia studenților din categoriile studiate în mare măsură (41,6%) și în foarte mare măsură (33,6%) de inteligență. În concordanță cu importanța acordată inteligenței și strânsa legătură a acesteia cu reușita în viață, rezultată din analiza primei părți a chestionarului, inteligența este privită prin prisma utilității cu o finalitate bine conturată și determinată (27,07%): "Avantaj în viață", "șansă de reușită", "necesară pentru a-ți croi drum în societate", "una din cheile reușitei" sunt câteva din aspectele surprinse de studenți în acest sens. Acordând o importanță deosebită inteligenței ca utilitate-finalitate, apoi inteligenței privită prin elementele de personalitate și inteligenței ca raționalitate, se conturează un aspect esențial al reprezentării inteligenței în rândul studenților, semnificând în primul rând pragmatismul tinerilor considerat necesar reușitei lor în societate, reușită care depinde și de structura personalității, dar și de modul de a raționa și a gândi eficient.

Este de evidențiat faptul că inteligența sub aspectul elementelor culturale și axiologice a fost exprimată prin afirmații de genul "inteligența este cultură", "inteligența este frumusețe altfel decât sub aspectul fizic", "magnetism și morală (nu rigidă)", "neutră față de bine și de rău", "ceva de admirat", "steaua polară a fiecărui om", "raza de lumină a vieții", dar care poate deveni "malefică dacă nu este bine dirijată". Majoritatea studenților au considerat că nivelul de inteligență se modifică în cursul vieții fiecăruia (81,9%). Analizând argumentele aduse la întrebarea "De ce gradul de inteligență se schimbă?", am constatat că cei mai mulți participanți au considerat schimbarea prin acumularea de cunoștințe (44,1%).

Secvența următoare a instrumentului de lucru a vizat surprinderea principalelor avantaje și dezavantaje aferente faptului de a fi inteligent în societatea contemporană. S-a constatat astfel acordarea unei importanțe semnificative avantajelor pragmatice (39,58%) de către studenți. Ca

avantaje studenției menționează: obținerea unui loc de muncă bine plătit, prin realizarea profesională, posibilitatea de a alege o profesie frumoasă făcută cu pasiune.

Dezavantajele pragmatice sunt considerate de studenți mai ales prin faptul că "nu găsești un loc de muncă care să-ți solicite inteligența în mare măsură" sau sunt exprimate prin dezamăgirea trăită în societatea noastră, "oricât de inteligent ai fi trebuie să ai "pile"". Este de remarcat faptul că în reprezentarea studenților, relaționarea socială a persoanelor inteligente este considerată un avantaj (18,75%), prin "înțelegerea mecanismelor societății", "interes permanent pentru cei din jur".

Analiza rezultatelor anchetei sociologice evidențiază valorizarea socială a inteligenței, principalele dimensiuni existențiale în care este aceasta implicată, principalele avantaje și dezavantaje pe care aceasta le presupune. În urma investigației s-a constatat asocierea inteligenței mai ales cu reușita în viață, pe latura pragmatică, dar și legăturile ei cu aspectele relaționării sociale și cu modalitățile de procesare superioară a informației. Studiul a presupus nu doar o apreciere a inteligenței în contextul social, ci și din punct de vedere al integrării în ansamblu dimensiunilor personale (autoevaluarea).

ABORDAREA INTELIGENȚEI EMOȚIONALE DIN PERSPECTIVA PERFORMANȚELOR ACADEMICE

Cu toate că unii autori susțin că inteligența emoțională prezice succesul la lucru, la școală și în relații, la fel de bine sau chiar mai bine ca inteligența academică, există puține cercetări care să susțină sau să infirme această ipoteză. Ținând cont de gama de variabile care intră în domeniul inteligenței emoționale, pare posibil ca cel puțin câteva dintre ele vor putea să prezică succesul, dar este posibil de asemenea ca nu toate să poată prezice toate tipurile de succes.

În 1992 T.B.Brazelton afirmă că modul cum învață un copil este în directă relație cu inteligența emoțională și pentru obținerea succesului personal trebuie îndeplinite următoarele condiții (apud Rocco, 2001, p.181):

1. Încrederea în sine – de a avea sentimente pozitive față de sine, convingerea că sunt mai multe șanse de a reuși decât a eșua în orice activitate.
2. Curiozitatea – tendința de a avea o gândire pozitivă îndreptată spre lucruri pozitive.
3. Intenționalitatea – sentimentul competenței și eficienței, capacitatea de a manifesta perseverență în atingerea țelurilor propuse, amânarea satisfacerii imediate a trebuințelor.
4. Autocontrolul – capacitatea de a controla acțiunile proprii.
5. Capacitatea de a stabili relații pozitive cu ceilalți, printr-un comportament prosocial.

6. Abilități de comunicare interpersonală – dorința de a avea schimburi verbale și ideative, de a împărtăși emoțiile cu alții și de a avea încredere în aceștia.

7. Cooperarea – abilitatea de a echilibra nevoile personale cu ale altora în activitatea de grup.

Problematica socială cu privire la inteligența emoțională a fost evidențiată pe baza unei cercetări, prin administrarea Testului pentru Inteligență Emoțională (adaptat de M. Rocco după Bar-On și D. Goleman), unor studenți de la Universitatea de Vest din Timișoara.

Obiectivul general a vizat identificarea nivelului inteligenței emoționale la diferite categorii de subiecți și relațiile între aceasta și câteva elemente care definesc performanța școlară, a studenților. Cercetarea a fost elaborată pe baza următoarelor obiective:

O1. Determinarea nivelului inteligenței emoționale la diferite categorii sociale de studenți.

O2. Ierarhizarea valorică a modalităților concrete de a reacționa în situații indicate, la diferite categorii sociale de studenți.

Pe parcursul studiului și apoi a analizei statistice primare integrate în demersul interpretativ, am urmărit să răspund următoarelor interogații.

I1. Care este relația între nivelul inteligenței emoționale și performanțele academice în rândul populației masculine?

I2. Care este relația între nivelul inteligenței emoționale și performanțele academice în rândul populației feminine?

I3. Cum este valorificat conținutul inteligenței emoționale în rândul populației masculine?

I4. Cum este valorificat conținutul inteligenței emoționale, în rândul populației feminine?

Această structură de interogații s-a formulat și în legătură cu alte categorii de studenți: urban-rural, profil exact-profil-umanist.

Astfel după prelucrarea și analiza statistică s-a obținut un set de informații privind nivelul inteligenței emoționale a diferitelor categorii investigate, o distribuție ierarhică a valorificării conținutului inteligenței emoționale, precum și relațiile între inteligența emoțională și performanțele academice.

O primă secvență a instrumentului de lucru a vizat nivelul inteligenței emoționale la diferite categorii sociale de studenți. Pe ansamblu atât populația masculină cât și cea feminină au obținut procentaje asemănătoare la toate nivelele de inteligență emoțională studiate. Trebuie remarcat faptul că notele obținute de studenții participanți la studiu sunt destul de mici, mai mult de jumătate (52,1%) situându-se sub nivelul mediu de inteligență emoțională, conform testului. Aproximativ cealaltă jumătate de studenți (46,7%) au obținut valori medii ale inteligenței

emoționale, iar foarte puțini (1,2%) au avut valori peste medie și nici un participant nu s-a încadrat la nivelul excepțional (200 puncte) de inteligență emoțională.

Performanța academică a studenților a fost reprezentată, în prima fază a studiului, de media obținută la disciplinele studiate și a fost corelată cu nivelul inteligenței emoționale. Cercetarea a arătat că studenții cu notele în intervalul 5,00-9,49 au avut procentaje semnificativ mai mari la nivelul inteligenței emoționale "sub medie". Trebuie remarcat faptul că studenții cu medie foarte mare (9,50-10,00) s-au evidențiat și în ceea ce privește inteligența emoțională, obținând atât valori "medii" ușor mai mari, cât și valori "peste medie" ale inteligenței emoționale. Se poate spune conform acestor date că nivelul inteligenței emoționale ridicat influențează pozitiv performanțele academice.

Următoarea secvență a instrumentului de lucru a vizat modalitățile concrete de a reacționa în situații indicate, la nivelul diferitelor categorii sociale de studenți. Completarea testului a avut în vedere asigurarea cât mai fidelă a transpunerii individului în situația respectivă și alegerea uneia din variantele posibile de răspuns. Conform rezultatelor analizate, majoritatea studenților sunt conștienți de emoțiile și sentimentele personale și înțeleg cauzele generatoare ale propriilor trăiri emoționale. De asemenea itemii pentru care s-au obținut valori mai mari ale răspunsurilor potrivite scenariului prezentat s-au referit la capacitatea empatică a studenților și la cunoașterea și înțelegerea emoțiilor celorlalți.

Scorurile cele mai scăzute înregistrate de studenții participanți la studiu s-au referit la dificultatea elaborării unor soluții alternative pentru rezolvarea unei situații sau inițiativa schimbărilor în activitate și incapacitatea de relaxare temporară în momentele de furie.

Rezultatele obținute sugerează că abilitățile inteligenței emoționale ar trebui să fie dezvoltate și educate atât în ceea ce privește educarea copiilor, dar și a persoanelor adulte.

Duicu Cristina

Grupa 1092

Cibernetica si Economie Cantitativa
Anul II, Master